Tadqiqot uz

ISSN 2181-9130

Doi Journal 10.26739/2181-9130

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

11 ЖИЛД, 11 СОН

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

ТОМ 11, НОМЕР 11

JOURNAL OF LAW RESEARCH

VOLUME 11, ISSUE 11

ТОШКЕНТ-2026

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF LAW RESEARCH

№11 (2026) DOI http://dx.doi.org/10.26739/2181-9130-2026-11

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:
Abdurasulova Qumriniso Raimqulovna
yuridik fanlar doktori, professor (O‘zbekiston)

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:
Fayziev Shoxrud Farmonovich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O‘zbekiston)

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD

12.00.01 - ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ / ТЕОРИЯ ПРАВА И ГОСУДАРСТВА, ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ / THEORY OF LAW AND STATE, HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

Boboyev Halimboy Boboyevich
yuridik fanlar doktori, professor (O‘zbekiston)
Ahmedshaeva Mavlyuda Axatovna
yuridik fanlar doktori, professor (O‘zbekiston)
Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna
yuridik fanlar doktori, professor (O‘zbekiston)
Adilxodjayeva Surayyo Maxkamovna
yuridik fanlar doktori, professor (O‘zbekiston)

Sattorov Abdug‘affor
yuridik fanlar doktori, professor (O‘zbekiston)
Yosuke Shamoto
yuridik fanlar doktori, professor (Yaponiya)
Umarxanova Dildora Sharipxanovna
yuridik fanlar doktori, professor (O‘zbekiston)
Nematov Jo‘rabek Nematilloyevich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O‘zbekiston)

12.00.02 - КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ. МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ / КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО; АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО; ФИНАНСОВОЕ ПРАВО / CONSTITUTIONAL LAW; ADMINISTRATIVE LAW; FINANCIAL RIGHT

Malikova Gulchexra
yuridik fanlar doktori, professor (O’zbekiston)
Xusanov Ozod Tillabayevich
yuridik fanlar doktori, professor (O’zbekiston)
Selimanova Svetlana Mixaylovna
yuridik fanlar doktori (O’zbekiston)

Xvan Leonid Borisovich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O’zbekiston)
Peshkova Xristina Vyachesloavovna
yuridik fanlar doktori, dotsent (Rossiya)
Sung Un Lee
yuridik fanlar doktori, professor (Janubiy Koreya)

12.00.03 - ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ / ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО; ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО; СЕМЕЙНОЕ ПРАВО; МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО / CIVIL LAW; BUSINESS LAW; FAMILY LAW; PRIVATE INTERNATIONAL LAW

Oqyulov Omonboy
yuridik fanlar doktori, professor (O’zbekiston)
Ro‘zinazarov Shuhrat Nuraliyevich
yuridik fanlar doktori, professor (O’zbekiston)
Ruziyev Rustam Jabborovich
yuridik fanlar doktori, professor (O’zbekiston)
Borotov Mirodiljon Xomudjonovich
yuridik fanlar doktori, professor (O’zbekiston)

Toshev Boboqul Norqobilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O’zbekiston)
Shomuxamedova Zamira Shoislamovna
yuridik fanlar doktori, (O’zbekiston)
Ahmad Issa Altweissi
yuridik fanlar doktori, professor (Iordaniya)
Mexmonov Kambariddin Miradxamovich
yuridik fanlar doktori, professor (O’zbekiston)

12.00.04 - ФУҚАРОЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ХЎЖАЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ҲАКАМЛИК ЖАРАЁНИ ВА МЕДИАЦИЯ / ГРАЖДАНСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО; ХОЗЯЙСТВЕННОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО, АРБИТРАЖНЫЙ ПРОЦЕСС И МЕДИАЦИЯ / CIVIL PROCEDURE LAW; ECONOMIC PROCEDURAL LAW, ARBITRATION PROCESS AND MEDIATION

Esanova Zamira Normurodovna
yuridik fanlar doktori, professor (O’zbekiston)
Mamasidiqov Muzaffar Musajonovich
yuridik fanlar doktori, professor (O’zbekiston)

Jason A.
Kanton Federal sud markazi (AQSH)
Borut Strazisar
Yuridik bo'lim boshlig'i (Sloveniya)

12.00.05 - МЕҲНАТ ҲУҚУҚИ. ИЖТИМОИЙ ТАЪМИНОТ ҲУҚУҚИ / ТРУДОВОЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ / THE LABOR LAW; SOCIAL SECURITY LAW

Usmanova Muborak Akmalxanovna
yuridik fanlar doktori, professor (O’zbekiston)
Gasanov Mixail Yuriyevich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O’zbekiston)
Sattorova Gulnoza Djurakulovna
yuridik fanlar doktori, dotsent (O’zbekiston)

Murodova Gulnora
yuridik fanlar doktori, dotsent (O’zbekiston)
Denisov Gleb
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Muxamedov Xaydarali Meliyevich
Yuridik fanlar doktori, professor (O’zbekiston)

12.00.06 - ТАБИИЙ РЕСУРСЛАР ҲУҚУҚИ. АГРАР ҲУҚУҚ. ЭКОЛОГИК ҲУҚУҚ / ПРИРОДОРЕСУРСНОЕ ПРАВО; АГРАРНОЕ ПРАВО; ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ПРАВО / NATURAL RESOURCE LAW; AGRARIAN LAW; ENVIRONMENTAL LAW

Fayziyev Shuxrat Xasanovich
yuridik fanlar doktori, professor (O‘zbekiston)
Usmonov Muhammadi Bahridinovich
yuridik fanlar doktori, professor (O‘zbekiston)
Xolmuminov Juma
yuridik fanlar doktori, professor (O‘zbekiston)

Jo‘rayev Yuldash Achilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O‘zbekiston)
Nurmatov Mirg‘olib Mirzayevich
yuridik fanlar doktori, professor (O‘zbekiston)
Yeshanova Dauletbike Ametbekovna
Yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (O'zbekiston)

12.00.07 - СУД ҲОКИМИЯТИ. ПРОКУРОР НАЗОРАТИ. ҲУҚУҚНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ФАОЛИЯТИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ. АДВОКАТУРА / СУДЕБНАЯ ВЛАСТЬ. ПРОКУРОРСКИЙ НАДЗОР. ОРГАНИЗАЦИЯ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ. АДВОКАТУРА / THE JUDICIAL AUTHORITY. PROSECUTOR SUPERVISION. ORGANIZATION OF LAW ENFORCEMENT ACTIVITIES. ADVOCACY

Po‘latov Baxtiyor Xalilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O‘zbekiston)
Salomov Baxrom Salomovich
yuridik fanlar doktori, professor (O‘zbekiston)
Osmonaliyev Qayrat
yuridik fanlar doktori, professor (O‘zbekiston)
Mirzayev Aziz
yuridik fanlar doktori, professor (O‘zbekiston)

Aleksey Kibalnik
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Kudryavtsev Vladislav Leonidovich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Sergey Shoshin
yuridik fanlar doktori, dotsent (Rossiya)
James B.
Eaglin Federal sud markazi (AQSH)

12.00.08 - ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ. КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ / УГОЛОВНОЕ ПРАВО И КРИМИНОЛОГИЯ; УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО / CRIMINAL LAW AND CRIMINOLOGY; CRIMINALLY-EXECUTIVE LAW

Rustambayev Mirzayusup Hakimovich
yuridik fanlar doktori, professor (O’zbekiston)
Zufarov Rustam Axmedovich
yuridik fanlar doktori, professor (O’zbekiston)
Kabulov Rustam
yuridik fanlar doktori, professor (O’zbekiston)
Rajabova Mavjuda Abdullayevna
yuridik fanlar doktori, professor (O’zbekiston)
Ismailov Isomiddin
yuridik fanlar doktori, professor (O’zbekiston)
Rozimova Qunduz Yuldashevna
Yuridik fanlar doktori, dotsent (O’zbekiston)

Hamidov Nurmuhammad Orif o‘g‘li
yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (O’zbekiston)
Yuldoshev Rifat Raxmadjonovich
yuridik fanlar doktori, professor (Tojikiston)
Djansarayeva Rima Ernatovna
yuridik fanlar doktori, professor (Qozog‘iston)
Yelena Antonyan Aleksandrovna
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Matthew Light
yuridik fanlar doktori, professor (Kanada)
Qo‘shayev Nurali Mahmudovich
yuridik fanlar nomzodi, dotsent (O‘zbekiston)

12.00.09 - ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА. ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ / УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС, КРИМИНАЛИСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА / CRIMINAL PROCEDURE, CRIMINALISTICS, OPERATIVE-SEARCH LAW AND JUDICIAL EXAMINATION

Inog‘omjonova Zumratxon Fatxullayevna
yuridik fanlar doktori, professor (O’zbekiston)
Pulatov Yuriy Safiyevich
yuridik fanlar doktori, professor (O’zbekiston)
To‘laganova Gulchehra Zaxitovna
yuridik fanlar doktori, professor (O’zbekiston)
Muxiddinov Faxriddin Muxiddinovich
yuridik fanlar doktori, professor (O’zbekiston)
Mirazov Davron Miragzamovich
yuridik fanlar doktori (O’zbekiston)
Rijakov Aleksandr Petrovich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)

Stoyko Nikolay Genadyevich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Iskandarov Zayniddin
yuridik fanlar doktori, professor (Tojikiston)
Sergey Pen
yuridik fanlar doktori, professor (Qozog‘iston)
Aleksey Purs
yuridik fanlar doktori, dotsent (Belarus)
Jurgen Maurer
yuridik fanlar doktori, professor (Germaniya)
Kevin Curtin
yuridik fanlar doktori, professor (AQSH)

12.00.10 - ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ / МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО / INTERNATIONAL LAW

Ismoilov Bahodir Islamovich
yuridik fanlar doktori, professor (O’zbekiston)
Matkarimova Gulchehra Abdusamatovna
yuridik fanlar doktori, professor (O’zbekiston)

Yuldasheva Govxerjan
yuridik fanlar doktori, professor (O’zbekiston)
Alexander Trunk
yuridik fanlar doktori, professor (Germanya)

MUSAHHIH: NURMUHAMMAD HAMIDOV

DIZAYN - SAHIFALOVCHI: XURSHID MIRZAXMEDOV

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: http://www.tadqiqot.uz/; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: http://www.tadqiqot.uz/; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

МУНДАРИЖА | СОДЕРЖАНИЕ | CONTENT

1. Овулов Пўлатжон Илҳом ўғли
ДАВЛАТ ВА ЮРИДИК ШАХСЛАР ЖАВОБГАРЛИГИНИНГ НАЗАРИЙ ВА АМАЛИЙ МАСАЛАЛАРИ.....5

2. Рашидова Шахзода Раимовна
ИНСТИТУТ СЕМЕЙНОЙ МЕДИАЦИИ: ПРАВОВОЙ ОПЫТ УЗБЕКИСТАНА И АРАБСКИХ СТРАН (ОАЭ И ЕГИПТА).....20

3. Raximov Dilmurodjon G‘ulomjon o‘g‘li
DAVLAT FUQAROLIK XIZMATCHILARINI ENG MUHIM SAMARADORLIK KO‘RSATKICHLARI ASOSIDA BAHOLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....27

4. Максумова Наргиза Алишеровна
ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫЕ ОСОБЕННОСТИ ПРИЗНАНИЯ ИМУЩЕСТВЕННЫХ ПРАВ ПО ДОГОВОРУ ДОЛЕВОГО УЧАСТИЯ В СТРОИТЕЛЬСТВЕ ОБЩИМ ИМУЩЕСТВОМ СУПРУГОВ.....39

5. Сайдивалиева Хуршида Ходжиакбаровна
РАҚАМЛАШТИРИШ ШАРОИТИДА ОИЛАВИЙ-ҲУҚУҚИЙ ШАРТНОМАЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ: ҲУҚУҚИЙ ЧЕГАРАЛАР, НОТАРИАЛ ТАРТИБ ВА НИЗОЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ.....47

6. Turayev Jo‘rabek Shonazarovich
ICHKI ISHLAR ORGANLARIDA JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA’MINLASHNING ZAMONAVIY BOSQICHI: RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR, OCHIQLIK VA JAMOATCHILIK ISHONCHI.....58

7. Akramova Muazzam Turdiqul qizi
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI JINOYAT QONUNCHILIGIDA TIJORAT TASHKILOTLARI MANSABDOR SHAXSLARINING KORRUPSIYAGA OID JINOYATLAR UCHUN JAVOBGARLIGI.....65

8. Nodirov Muzaffar Akhmadovich, Nurmukhamedov Sardorbek Elmuradovich
ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND CRIMINAL LIABILITY: CAN ARTIFICIAL INTELLIGENCE SYSTEMS BE SUBJECTS OF A CRIME?.....74

9. Saidov Olim Chorikulovich
BOSHQA HUQUQIY OILALAR VAKILLARINING TAJRIBASI VA O‘ZBEKISTON UCHUN IMPLEMENTATSIYA STRATEGIYASI.....83

10. Seytnazarov Qurbanbay Reyimbayevich
MDH MAMLAKATLARI JINOYAT ISHLARI BO‘YICHA SUD ISH YURITUVIDA TORTISHUV INSTITUTI.....90

11. Умаров Бахтиёр Усмонович
ПРОЦЕССУАЛЬНЫЙ АСПЕКТЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ СОХРАННОСТИ ЦИФРОВЫХ ДОКАЗАТЕЛЬСТВ.....96

12. Бабаева Иродахон Эркинжон кизи
ФОРМИРОВАНИЕ ПРАВОВОЙ И ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЙ ОСНОВЫ РЕГУЛИРОВАНИЯ ИЗМЕНЕНИЯ КЛИМАТА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....104

ISSN: 2181-9130
www.tadqiqot.uz
ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ
ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF LAW RESEARCH

Seytnazarov Qurbanbay Reyimbayevich,
Qoraqalpoq davlat universiteti “Jinoyat huquqi, protsessi
va kriminalistika” kafedrasi dotsenti
E-mail: kurbanbay.seytnazarov@gmail.com

MDH MAMLAKATLARI JINOYAT ISHLARI BO‘YICHA SUD ISH YURITUVIDA TORTISHUV INSTITUTI

For citation: Seytnazarov Kurbanbay Reyimbaevich. THE INSTITUTION OF ADVERSARIAL PROCEEDINGS IN CRIMINAL COURT PROCEEDINGS IN CIS COUNTRIES. Journal of Law Research. 2026, 11 vol., issue 11.

http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.24167521

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada Mustaqil Davlatlar Hamdo‘stligi (MDH)ga a’zo mamlakatlar jinoyat-prosessual huquqida tortishuv institutining nazariy-huquqiy asoslari, uning rivojlanish tendensiyalari va amaliyotda qo‘llanilish xususiyatlari qiyosiy-huquqiy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqotda sudgacha bo‘lgan va sud muhokamasi bosqichlarida ayblov hamda himoya taraflari o‘rtasidagi protsessual tenglikni ta’minlash, Tergov sudyasi vakolatlarini kengaytirish, muqobil ekspertiza va xochsimon so‘roq mexanizmlarini takomillashtirish masalalari yoritib berilgan. Shuningdek, MDH mamlakatlari (O‘zbekiston, Qozog‘iston, Rossiya va boshqalar) qonunchiligi va sud amaliyoti solishtirilib, tortishuv institutining samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy-amaliy takliflar ilgari surilgan.
Kalit so‘zlar: MDH mamlakatlari, jinoyat protsessi, tortishuv instituti, taraflar tengligi, Tergov sudyasi, himoya huquqi, dalillar maqbulligi, sud muhokamasi, xochsimon so‘roq.

Сейтназаров Курбанбай Рейимбаевич,
Доцент кафедры «Уголовного права, процесса и криминалистики»
Каракалпакского государственного университета
E-mail: kurbanbay.seytnazarov@gmail.com

ИНСТИТУТ ТЯЖБЫ В УГОЛОВНОМ СУДОПРОИЗВОДСТВЕ СТРАН СНГ

АННОТАЦИЯ

В данной статье представлен сравнительно-правовой анализ теоретико-правовых основ института состязательности в уголовно-процессуальном праве стран-участниц Содружества Независимых Государств (СНГ), тенденций его развития и особенностей практического применения. В исследовании освещены вопросы обеспечения процессуального равенства между сторонами обвинения и защиты на стадиях досудебного и судебного разбирательства, расширения полномочий следственного судьи, совершенствования механизмов альтернативной экспертизы и перекрестного допроса. Также сопоставлено законодательство и судебная практика стран СНГ (Узбекистан, Казахстан, Россия и др.), выдвинуты научно-практические предложения, направленные на повышение эффективности института тяжбы.

Ключевые слова: Страны СНГ, уголовный процесс, институт состязательности, равенство сторон, следственный судья, право на защиту, допустимость доказательств, судебное разбирательство, перекрестный допрос.

Seytnazarov Kurbanbay Reyimbaevich,
Associate Professor of the Department of “Criminal Law, Procedure and Forensics” of Karakalpak State University
E-mail: kurbanbay.seytnazarov@gmail.com

THE INSTITUTION OF ADVERSARIAL PROCEEDINGS IN CRIMINAL COURT PROCEEDINGS IN CIS COUNTRIES

ANNOTATION

This article provides a comparative legal analysis of the theoretical and legal foundations of the institution of adversarial proceedings in the criminal procedure law of the Commonwealth of Independent States (CIS) member states, its development trends, and the specifics of its practical application. The study highlights issues of ensuring procedural equality between the prosecution and defense at the pre-trial and trial stages, expanding the powers of the investigating judge, and improving alternative expertise and cross-examination mechanisms. Additionally, the legislation and judicial practice of CIS countries (Uzbekistan, Kazakhstan, Russia, etc.) were compared, and scientific and practical proposals aimed at increasing the efficiency of the institution of adversarial proceedings were put forward.

Keywords: CIS countries, criminal process, institution of adversarial proceedings, equality of the parties, investigating judge, right to defense, admissibility of evidence, judicial proceedings, cross-examination.

Mustaqil Davlatlar Hamdo‘stligi (MDH)ga a’zo davlatlarda sud-huquq islohotlarining hozirgi bosqichi jinoyat-prosessual qonunchiligini izchillik bilan liberallashtirish, inson huquq va erkinliklarini kafolatlash darajasini tubdan oshirish hamda odil sudlov samaradorligini ta’minlashga qaratilgan kompleks chora-tadbirlar bilan tavsiflanadi. Ushbu transformatsion jarayonlarning markazida tortishuv prinsipi hamda uning protsessual institut sifatida namoyon bo‘lishi turadi. Sovet davridan keyingi huquqiy tizimda an’anaviy qidiruv elementlaridan bosqichma-bosqich voz kechish hamda jinoyat protsessiga haqiqiy tortishuvchanlik xarakterini berish murakkab, davomiy ilmiy va amaliy izlanishlarni talab etadigan fundamental jarayondir. Jinoyat ishini ko‘rib chiqishda taraflarning tengligi va tortishuvchanligi odil sudlovning obyektivligi va adolatliligini ta’minlashning birinchi galdagi sharti bo‘lib xizmat qiladi. Tortishuv prinsipi nafaqat ayblov va himoya funksiyalarining bir-biridan hamda sud vakolatidan qat’iy ajratilishini, balki sudning xolis hakam sifatida faoliyat yuritishini, dalillarni to‘plash va taqdim etishda taraflarga teng huquqiy imkoniyatlar yaratilishini nazarda tutadi.

Biroq, MDH mamlakatlari, jumladan O‘zbekiston Respublikasi, Rossiya Federatsiyasi, Qozog‘iston Respublikasi va Belarus Respublikasi jinoyat-prosessual kodekslarida tortishuv prinsipi qonuniy va deklarativ darajada mustahkamlab qo‘yilgan bo‘lishiga qaramay, uni amaliyotga tatbiq etishda qator huquqiy kolliziyalar va tizimli muammolar saqlanib qolmoqda. Xususan, sudgacha bo‘lgan ish yurituv bosqichida himoya tarafining dalillar to‘plash va ularni protsessual rasmiylashtirish imkoniyatlarining cheklanganligi, ekspertiza tayinlash va o‘tkazishda ayblov tarafining ustun mavqeyi, shuningdek, sudning hali ham quyi va betaraf hakam roliga to‘liq o‘ta olmaganligi tortishuv institutining to‘laqonli ishlashiga to‘sqinlik qilmoqda. Shu sababli, MDHga a’zo davlatlarning qonunchiligi va sud amaliyotini qiyosiy-huquqiy tahlil qilish hamda tortishuv institutini takomillashtirish bo‘yicha ilmiy va amaliy takliflar ishlab chiqish o‘ta dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Tortishuv instituti va uning jinoyat protsessidagi o‘rni masalasi ko‘plab xorijiy va mahalliy huquqshunos olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Huquqiy doktrinada ushbu masalaning nazariy va konseptual asoslari A.V. Smirnov monografiyasida atroflicha yoritilgan bo‘lsa [1], milliy jinoyat-

prosessual huquqi fanida tortishuvchanlik va taraflarning tengligi muammolari Z.F. Inog‘omjonova ilmiy izlanishlarida o‘z aksini topgan [2]. Shunga qaramay, MDH mamlakatlarida so‘nggi yillarda amalga oshirilgan raqamlashtirish, maqbul dalillar konsepsiyasining rivojlanishi hamda dastlabki eshituv va adolatli sudlov standartlarining yangilanishi sharoitida tortishuv institutini qiyosiy-analitik tomondan qayta baholash zarurati yuzaga kelmoqda.

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi — MDH mamlakatlari jinoyat protsessida tortishuv institutining nazariy-huquqiy asoslari va amaliyotda qo‘llanilish xususiyatlarini qiyosiy tahlil qilish, ushbu institutni amalga oshirishda yuzaga kelayotgan tizimli muammolarni aniqlash hamda uning samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalarni ishlab chiqishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun tortishuv institutining mazmuni va doktrinal talqinini MDH mamlakatlari huquqiy tizimlari doirasida tadqiq etish, taraflar tengligining normativ-huquqiy kafolatlarini qiyosiy o‘rganish, sudgacha bo‘lgan ish yurituv bosqichida himoyachining dalil yig‘ishdagi to‘siqlarini tahlil qilish, sud muhokamasi bosqichida sudning xolislik prinsipini baholash hamda milliy qonunchilikni takomillashtirish yuzasidan tavsiyalar shakllantirish kabi vazifalar belgilab olindi. Tadqiqotning metodologik asosini dialektik bilish usuli, mantiqiy-huquqiy, tizimli-strukturali, dogmatik hamda qiyosiy-huquqiy tahlil usullari tashkil etib, ular orqali MDH mamlakatlari jinoyat-prosessual kodekslarining o‘xshash va farqli jihatlari hamda tortishuv institutini qo‘llash borasidagi ilg‘or tendensiyalar har taraflama tadqiq qilindi.

MDH mamlakatlarida jinoyat ishlarini yuritishda tortishuv institutining nazariy va amaliy shakllanishi o‘tgan davr jinoiy-prosessual huquq tizimlarining rivojlanish bosqichlari bilan uzviy bog‘liqdir. Ushbu institutning mazmuni ayblov, himoya va odil sudlovni amalga oshirish funksiyalarining bir-biridan qat’iy ajratilishini hamda ularning bir organ yoki mansabdor shaxs qo‘lida jamlanishiga yo‘l qo‘yilmasligini talab etadi. Huquqiy doktrinada ta’kidlanishicha, tortishuvchanlik shunchaki taraflarning bahslashuv tartibi bo‘lib qolmasdan, balki u inson huquqlari bo‘yicha xalqaro standartlar, xususan, Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasining 10-moddasi hamda Fuqarolik va siyosiy huquqlar to‘g‘risidagi xalqaro paktning 14-moddasida mustahkamlangan adolatli sud muhokamasi (fair trial) huquqining asosiy kafolati hisoblanadi [3]. MDHga a’zo davlatlar, jumladan O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat-prosessual kodeksining 25-moddasi, Rossiya Federatsiyasi JPKning 15-moddasi hamda Qozog‘iston Respublikasi JPKning 23-moddasida tortishuv va taraflarning tengligi prinsipi aniq normativ tarzda belgilangan. Biroq, qonunchilikda ushbu prinsipning e’lon qilinishi birdaniga uning amaliyotda to‘liq ishlashini ta’minlay olmaydi. MDH mamlakatlari jinoyat-prosessual tizimining asosiy muammolaridan biri — bu sudgacha bo‘lgan ish yurituv bosqichida hamda doira ichidagi sud muhokamasi jarayonida an’anaviy qidiruv unsurlarining hamon saqlanib qolayotganligidadir.

Sudgacha bo‘lgan bosqichda taraflarning protsessual tengligini ta’minlash tortishuv institutining eng zaif nuqtasi bo‘lib qolmoqda. Jinoyat protsessida ayblov tarafi (tergovchi, surishtiruvchi, prokuror) davlatning majburlov apparatiga va keng doiradagi tezkor-qidiruv hamda tergov vakolatlariga ega bo‘lgan bir sharoitda, himoya tarafi (gumon qilinuvchi, ayblanuvchi, advokat) asosan past pozitsiyada bo‘lishga majbur bo‘lmoqda. Ilmiy manbalarda haqli ravishda ko‘rsatilganidek, dastlabki tergov bosqichida adolatli tenglik balansining buzilishi keyingi sud muhokamasi taqdirini ham belgilab qo‘yadi [4]. Advokatning dalillar to‘plash borasidagi vakolatlari doirasi qonunchilikda kengaytirilgan bo‘lsa-da, ularning protsessual maqomi va rasmiylashtirish mexanizmlari tergovchining roziligiga va ixtiyoriga bog‘liq bo‘lib qolmoqda. Masalan, advokat so‘rovi bo‘yicha olingan hujjatlar yoki mutaxassis xulosalarini ishga dalil sifatida qo‘shish tergovchining ixtiyorida bo‘lib, tergovchi bunday iltimosnomalarni rad etish huquqiga ega. Bu esa himoya tarafini faktik jihatdan dalillar yig‘ish vositalaridan mahrum qiladi.

Ushbu muammoni hal etish borasida MDH mamlakatlarida turli huquqiy modellar va islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, Qozog‘iston va O‘zbekiston jinoyat-prosessual amaliyotida "Tergov sudyasi" (yoki sud-huquq nazorati) institutining joriy etilishi tortishuvchanlikni sudgacha bo‘lgan bosqichga ko‘chirish yo‘lidagi muhim qadam bo‘ldi. Tergov sudyasiga shaxsning konstitutsiyaviy huquq va erkinliklarini cheklovchi protsessual majburlov choralarini qo‘llashga ruxsat berish bilan birga, himoya tarafining iltimosnomalari bo‘yicha dalillarni maqbul emas deb

topish yoki guvohlardan oldindan ko‘rsatuv olish vakolatlari berilmoqda [5]. Shunga qaramay, tergov sudyalarining faoliyati ko‘p hollarda faqat qamoqqa olish ehtiyot chorasini sanksiyalash bilan cheklanib qolayotgani, ularning to‘liq va mustaqil nazorat organiga aylanmagani ilmiy jamiyatda haqli e’tirozlarni keltirib chiqarmoqda.

MDH mamlakatlari jinoyat-prosessual tizimlarida tortishuv institutini amaliyotga tatbiq etish darajasini qiyosiy tahlil qilish ushbu davlatlarda umumiy huquqiy ildizlar saqlanib qolgan bo‘lsa-da, islohotlarning yo‘nalishi va sur‘atida muayyan tafovutlar mavjudligini ko‘rsatadi. Jumladan, Qozog‘iston jinoyat-prosessual qonunchiligi sudgacha bo‘lgan bosqichda tortishuvchanlik elementlarini joriy etishda ancha ilgarilab ketgan. Ushbu mamlakatda tergov sudyasi nafaqat ehtiyot choralarini sanksiyalash, balki advokatning iltimosnomasi bo‘yicha guvohlar ko‘rsatuvlarini oldindan sud tartibida mustahkamlash hamda ekspertiza tayinlash masalalarida ham faol protsessual maqomga ega. Bu holat himoya tarafining tergov organlariga qaramligini qisman kamaytiradi va protsessual tenglikni dastlabki bosqichdanoq ta’minlashga xizmat qiladi.

O‘zbekiston va Belarus jinoyat-prosessual qonunchiligida esa sudgacha bo‘lgan bosqichda asosan an’anaviy tergov modeli saqlanib qolmoqda. O‘zbekistonda so‘nggi yillarda tergov sudyasi instituti bosqichma-bosqich shakllantirilayotgan bo‘lsa-da, advokatning tergovchidan mustaqil ravishda dalil to‘plash va ularni protsessual jihatdan mustahkamlash imkoniyatlari hali-hanuz cheklangan. Advokat tomonidan taqdim etilgan rasmiy so‘rovlar, mutaxassis fikrlari yoki hujjatlar tergovchining ixtiyoriy bahosiga bog‘liq bo‘lib qolayotgani ayblov va himoya taraflari o‘rtasidagi haqiqiy tenglikka erishishga to‘sqinlik qilmoqda.

Rossiya Federatsiyasi va boshqa MDH davlatlari sud amaliyotida uchraydigan yana bir umumiy va tizimli muammo — bu sud muhokamasida "ayblov og‘ishganligi" va oqlov hukmlarining o‘ta past foizini tashkil etishidir. Buning tub sababi shundaki, sudlar ko‘p hollarda sud muhokamasida dalillarni bevosita va jonli qayta tekshirish o‘rniga, dastlabki tergovda to‘plangan materiallar va so‘roq bayonnomalariga tayanadilar. Natijada sud muhokamasi taraflarning faol tortishuv va bahs maydoniga emas, balki tergov organlari tomonidan tayyorlangan hujjatlarni rasmiy tasdiqlash jarayoniga aylanib qoladi.

Shuningdek, MDH mamlakatlari qonunchiligiga joriy etilayotgan soddalashtirilgan ish yurituv va aybga iqrorlik to‘g‘risidagi kelishuv institutlari ham tortishuv prinsipi bilan murakkab nisbatda turadi. Boshqa tomondan, bunday tartiblar sud protsessining tejamkorligini ta’minlasa-da, ikkinchi tomondan, ayblanuvchining sud zalida o‘zini tortishuv usulida himoya qilish, guvohlarni so‘roq qilish va ayblovni inkor etish huquqini amalda cheklaydi. Shu sababli, protsessni maqbullashtirish sharoitida ham adolatli sudlov va tortishuvchanlikning kafolatlangan eng kam standartlarini saqlab qolish MDH mamlakatlari jinoyat-prosessual huquqi oldida turgan eng dolzarb vazifalardandir.

Sud muhokamasi bosqichida tortishuv prinsipining namoyon bo‘lishi sudning protsessual o‘rni va faolligi masalasi bilan bevosita bog‘liq. An’anaviy kontinental huquq tizimiga mansub MDH mamlakatlarida sud faqat passiv hakam bo‘lib qolmasdan, material haqiqiligini aniqlashga majbur deb hisoblanadi. Bu holat ba’zan sudning o‘z tashabbusi bilan yangi dalillarni to‘plashi, ekspertizalar tayinlashi yoki ayblov mazmunini to‘ldirishiga olib keladi. Qiyosiy-huquqiy tahlillar shuni ko‘rsatadiki, sudning bunday faolligi uning xolisligiga shubha tug‘diradi va sudni amalda ayblov funksiyasini bajartirishga undaydi [6]. Tortishuvning klassik anglo-sakson modelida sud faqat taraflar taqdim etgan dalillar doirasida adolatni qaror topshiruvchi neytral arbob hisoblanadi. MDH mamlakatlari protsessida esa sud ayblov materiallarini o‘rganish va baholashda prokurorga yordamlashuvchi emas, balki ikki taraf taqdim etgan dalillarni xolis baholovchi mustaqil mezon bo‘lishi lozim.

Yana bir o‘ta dolzarb va tizimli masala — bu ekspertiza tayinlash va o‘tkazishda tortishuvchanlikning yetarli emasligidir. Jinoyat ishlarida sud-ekspertiza xulosalari ko‘pincha hal qiluvchi dalil kuchi sifatida baholanadi. Biroq, amaldagi tartibga ko‘ra, ekspertizani tayinlash, ekspert oldiga savollar qo‘yish va ekspertiza muassasasini tanlash huquqi asosan ayblov tarafida saqlanib qolmoqda. Himoya tarafining muqobil sud ekspertizasini o‘tkazish yoki mutaxassis fikrini teng huquqli dalil sifatida ishga qo‘shish imkoniyati amaliyotda jiddiy to‘siqlarga uchraydi [7]. MDH

mamlakatlari protsessual fanida ilgari surilayotgan ilg‘or qarashlarga ko‘ra, himoyachiga muqobil ekspertiza tayinlash va ekspertni sudga chaqirib so‘roq qilish bo‘yicha teng va mustaqil huquqlar berilishi tortishuv institutini real mazmun bilan to‘ldiradi.

So‘nggi yillarda MDH hududida jinoyat protsessini raqamlashtirish (elektron jinoyat ishi) va axborot texnologiyalarini joriy etish ham tortishuv institutiga yangicha ma’no bag‘ishlamoqda. Elektron sud ishini yuritish taraflarga ish materiallari bilan tanishish, iltimosnoma va e’tirozlarni masofadan taqdim etishda teng imkoniyatlar yaratadi [8]. Biroq, raqamlashtirish jarayonida ham himoyachining raqamli ma’lumotlar va elektron dalillar bazasiga teng kirish huquqi kafolatlanishi zarur, aks holda axborot texnologiyalari faqat tergov organlarining qulayligi uchun xizmat qiladigan vositaga aylanib qolishi mumkin.

MDH mamlakatlari jinoyat-prosessual huquqida tortishuvchanlikni ta’minlashning muhim bosqichlaridan biri — bu sud muhokamasigacha bo‘lgan tayyorgarlik (dastlabki eshituv) bosqichidir. Ko‘plab MDH davlatlari (masalan, Rossiya, Qozog‘iston va O‘zbekiston) qonunchiligida dastlabki eshituv instituti aynan sudyaga ishni mazmunan ko‘rib chiqishdan oldin taraflarning dalillar maqbulligi bo‘yicha e’tirozlarini eshitish imkoniyatini beradi. Ushbu bosqichda himoya tarafining g‘ayriqonuniy usullar bilan olingan dalillarni ish materiallaridan chiqarib tashlash to‘g‘risidagi iltimosnomalarini ko‘rib chiqish tortishuvning amaliy ko‘rinishidir. Xalqaro huquqiy doktrinada va Anglosakson tizimida keng qo‘llaniladigan "zaharli daraxt mevalari" (fruit of the poisonous tree) qoidasi MDH mamlakatlari protsessida ham tobora chuqur ildiz otmoqda [9]. Ushbu qoidaga ko‘ra, konstitutsiyaviy huquqlar va protsessual normalarni buzgan holda olingan dastlabki dalil ham, uning asosida olingan keyingi barcha hosilaviy dalillar ham maqbul emas deb topilishi shart. Biroq, amaliyotda tergov organlari yo‘l qo‘ygan ushbu nuqsonlar ko‘pincha sud muhokamasi davomida "to‘ldirilishi" yoki e’tiborsiz qoldirilishi tortishuv prinsipining mohiyatiga putur yetkazmoqda.

Xususan, MDH mamlakatlarida jinoyat protsessini raqamlashtirish sharoitida elektron dalillar bilan ishlashda taraflar tengligini ta’minlash ham alohida e’tiborni talab etadi. Elektron jinoyat ishi va raqamli dalillar bazasiga himoya tarafining teng, to‘sqinliksiz hamda o‘z vaqtida kirishini kafolatlash tortishuvchanlikning zamonaviy talabidir. Aks holda, axborot texnologiyalaridan faqat ayblov va tergov organlarining foydalanishi taraflar o‘rtasidagi protsessual tengsizlikni yanada chuqurlashtirib, sud muhokamasida himoya imkoniyatlarini sezilarli darajada cheklab qo‘yadi.

Bundan tashqari, sud muhokamasi jarayonida guvohlarni so‘roq qilish tartibida tortishuvchanlikni ta’minlash — dalillarni tekshirishning markaziy elementidir. MDH mamlakatlari protsessual amaliyotida an’anaviy ravishda guvoh yoki jabrlanuvchini birinchi bo‘lib sud va ularni chaqirgan taraf so‘roq qiladi, so‘ngra qarama-qarshi tarafga savol berish imkoni beriladi. Huquqshunos olimlar ta’kidlaganidek, sudgacha bo‘lgan bosqichda berilgan ko‘rsatuvlarni sud zalida shunchaki o‘qib berish va unga tayanib hukm chiqarish tortishuvchanlik va bevosita guvohlik berish prinsipini amalda yo‘qqa chiqaradi [10]. Shuning uchun ham, sud muhokamasida taraflarga guvohlarni erkin so‘roq qilish, ularning ko‘rsatuvlaridagi qarama-qarshiliklarni yuzaga chiqarish uchun keng protsessual imkoniyatlar berilishi va sud faqat betaraf tinglovchi hamda tartib saqlovchi maqomida bo‘lishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, MDH mamlakatlari jinoyat-prosessual huquqida tortishuv institutini rivojlantirish va amaliyotga chuqur tatbiq etish shunchaki qonunchilik texnikasi masalasi bo‘lmay, balki odil sudlov madaniyatini hamda inson huquqlarini himoya qilish tizimini tubdan isloh qilishning fundamental negizidir. O‘tkazilgan qiyosiy-huquqiy tahlil shuni ko‘rsatadiki, garchi MDHga a’zo davlatlar jinoyat-prosessual kodekslarida taraflarning tengligi va tortishuvchanligi prinsipi konseptual jihatdan mustahkamlab qo‘yilgan bo‘lsa-da, ularni sudgacha bo‘lgan va sud muhokamasi bosqichlarida to‘liq ro‘yobga chiqarishda hali-hanuz an’anaviy qidiruv (inkvizitsion) sarqitlari hamda protsessual nomutanosibliklar saqlanib qolmoqda. Ayniqsa, sudgacha bo‘lgan ish yurituvda davlat majburlov apparatiga ega bo‘lgan ayblov tarafi va vakolatlari cheklangan himoya tarafi o‘rtasidagi nomutanosiblik, shuningdek, sudning doimiy ravishda material haqiqiligini aniqlash bahonasi bilan aktiv hamda ayblovga ko‘maklashuvchi pozitsiyani egallashi tortishuv institutining haqiqiy mohiyatiga putur yetkazayotgan asosiy omillardandir.

Ushbu muammolarni hal etish va tortishuv institutini takomillashtirish maqsadida, birinchidan, sudgacha bo‘lgan bosqichda tenglikni ta’minlash va Tergov sudyasi vakolatlarini kengaytirish lozim bo‘ladi. Bunda himoyachi (advokat) so‘rovi bo‘yicha to‘plangan hujjatlar va mutaxassis xulosalariga majburiy ravishda dalil kuchi berilishini qonunan belgilash, tergovchining bu boradagi subyektiv rad etish huquqini cheklash hamda dalillar maqbulligi va muqobil ekspertiza tayinlash masalalarini hal etish vakolatini to‘liq Tergov sudyasiga yuklash maqsadga muvofiqdir. Ikkinchidan, sud muhokamasi bosqichida sudning betarafligi va xochsimon so‘roq amaliyotini kuchaytirish zarur bo‘lib, bunda sudning rolini qat’iy betaraf va xolis hakam sifatida belgilash, ya’ni sudning o‘z tashabbusi bilan ayblovni to‘ldirish yoki yangi dalillar yig‘ish vakolatini bekor qilish hamda dastlabki tergovdagi ko‘rsatuvlarni shunchaki o‘qib eshitirish amaliyotini cheklab, sud zalida guvohlarni bevosita xochsimon so‘roq qilish mexanizmini to‘liq va samarali shakllantirish talab etiladi. Ushbu konseptual takliflarning jinoyat-prosessual qonunchiligiga reallashtirilishi taraflarning haqiqiy tengligini va adolatli sud muhokamasi kafolatlarini yangi bosqichga olib chiqishga xizmat qiladi.

Iqtiboslar/Сноски/References:

1. Inog‘omjonova, Z. F. 2020. Jinoyat protsessida taraflarning tortishuvchanligi va teng huquqliligi tamoyili. Toshkent: TDYU nashriyoti. — 184 b. (Inogomjonova, Z. F. (2020). The principle of adversarial proceedings and equality of the parties in criminal proceedings. Tashkent: TSUL Publishing House. - 184 p.)
2. Rustambayev, M. H. 2021. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat-prosessual huquqi kursi: Darslik. Toshkent: Baktria press. — 512 b. (Rustambaev, M. H. (2021). Course of Criminal Procedure Law of the Republic of Uzbekistan: Textbook. Tashkent: Baktria press. - 512 p.)
3. Bozorov, R. B. 2022. Jinoyat protsessida maxsus bilimlardan foydalanishda taraflarning tengligi va tortishuvchanligi muammolari. // Huquq va burch, № 3, 42–48-b. (Bozorov, R. B. (2022). Problems of equality and adversarial nature of the parties in the use of specialized knowledge in criminal proceedings. // Rights and Duties, No 3, pp. 42-48.)
4. Tulyaganov, A. A. 2023. Jinoyat protsessida guvohlarni so‘roq qilishda tortishuvchanlik va bevositalik principlari: nazariya va amaliyot. // O‘zbekiston qonunchiligi tahlili, № 2, 55–62-b. (Tulyaganov, A. A. (2023). Principles of adversarial procedure and immediacy in the interrogation of witnesses in criminal proceedings: theory and practice. // Analysis of the legislation of Uzbekistan, No 2, pp. 55-62).
5. Kovalyov, N., & Suleimenova, G. 2019. The Judicial Control and the Role of Investigation Judge in Central Asia. // Central Asian Survey, Vol. 38(2), pp. 201–218.
6. Trechsel, S. 2006. Human Rights in Criminal Proceedings. Oxford: Oxford University Press. — 624 p.
7. Jackson, J. D., & Summers, S. J. (2012). The Internationalisation of Criminal Evidence: Beyond the Common Law and Civil Law Traditions. Cambridge: Cambridge University Press. — 410 p.
8. Jackson, J. D. (2009). The Effect of Human Rights and Equality of Arms on the Adversarial System of Criminal Justice. // Sheffield Hallam University Law Journal, Vol. 11(1), pp. 45–62.
9. Duff, A., Farmer, L., Marshall, S., & Tadros, V. (2007). Trial on Trial (Vol. 3): Towards a Normative Theory of the Criminal Trial. Oxford: Hart Publishing. — 336 p.
10. Gershman, B. L. (2018). Comparative Criminal Procedure: Prosecutorial Discretion and Adversarial Equality. // Pace Law Review, Vol. 38(3), pp. 512–530.

Tadqiqot uz

ISSN 2181-9130

Doi Journal 10.26739/2181-9130

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

JOURNAL OF LAW RESEARCH

Taqdim etilayotgan maqolalarga qo‘yilgan talablar:

1. *Maqola o‘zbek, ingliz va rus tillarida qabul qilinadi va Microsoft Word dasturida Times New Roman shriftida 12 kegl, 1 satr oralig‘ida, sahifalar barcha tomondan 2 sm qoldirilgan bo‘lishi shart. Satr boshi - 1,25 sm bo‘lib, satrlarni eniga to‘g‘irlash, so‘zlarni boshqa qatorga ko‘chirish avtomatik tarzda bo‘lishi lozim.*
2. *Birinchi qator o‘ng tomondan muallifning familiyasi, ismi va otasining ismi, ikkinchi qatorda muallifning ish joyi, lavozimi, ilmiy darajasi va unvoni va e-mail, uchinchi qatorda sahafaning o‘rtasida bosh va qalin harflar bilan maqolaning nomi yoziladi. Ushbu ma’lumotlar o‘zbek, ingliz va rus tillarda berilishi lozim.*
3. *Keyingi qatordan o‘zbek, ingliz va rus tillarida kamida 60 ta o‘zbek, ingliz va rus tillarida so‘zdan iborat annotatsiya beriladi.*
4. *Keyingi qatordan 6-10 ta o‘zbek, ingliz va rus tillarida kalit so‘zlar beriladi.*
5. *Keyingi qatordan asosiy matn umimiy so‘zi minimal 2000 ta bo‘ladi.*
6. *Adabiyotlarning to‘liq ro‘yxati asosiy matndan so‘ng alifbo tartibida ko‘rsatilishi lozim va havolalar asosiy matnda bo'lishi kerak [1, B.25].*
7. *Maqolada keltirilgan dalillarning to‘g‘riligi uchun muallif mas’ul, plagiat holati taqiqlanadi.*
8. *Web of science, Scopus tizimidagi jurnallardan iqtiboslar olish maqsadga muvofiqdir.*

Требования к оформлению научной статьи:

1. *Статья принимается на узбекском, английском и русском языках и должна быть оформлена в Microsoft Word шрифтом Times New Roman, размер 12, межстрочный интервал — 1, поля со всех сторон — 2 см. Абзацный отступ — 1,25 см; выравнивание по ширине и переносы слов должны быть включены автоматически.*
2. *В первой строке справа указываются фамилия, имя и отчество автора; во второй строке — место работы автора, должность, ученая степень и звание, а также e-mail; в третьей строке по центру страницы крупным и жирным шрифтом — название статьи. Эти сведения должны быть приведены на узбекском, английском и русском языках.*
3. *Ниже дается аннотация на узбекском, английском и русском языках, содержащая не менее 60 слов на каждом языке.*
4. *Далее приводятся 6–10 ключевых слов на узбекском, английском и русском языках.*
5. *Далее основной текст: общий объем текста должен быть не менее 2000 слов.*
6. *Полный список литературы должен быть приведен после основного текста в алфавитном порядке; ссылки должны присутствовать в основном тексте в формате [1, С.25].*
7. *Автор несет ответственность за достоверность приведенных в статье доказательств; плагиат запрещен.*
8. *Рекомендуется цитирование журналов из база данных Web of Science и Scopus.*

Requirements of the articles submitted:

1. *Articles are accepted in Uzbek, English and Russian and must be prepared in Microsoft Word using Times New Roman font, size 12, single line spacing, with 2 cm margins on all sides. First-line indent is 1.25 cm; text should be justified and word hyphenation/line breaks set to automatic.*
2. *In the first line on the right: the author’s surname, given name and patronymic; in the second line: the author’s affiliation, position, academic degree and title, and e-mail; in the third line centered on the page: the article title in bold and uppercase (or bold). These details must be provided in Uzbek, English and Russian.*
3. *Next, provide an abstract in Uzbek, English and Russian of at least 60 words in each language.*
4. *Next, provide 6–10 keywords in Uzbek, English and Russian.*
5. *Next, the main text: total word count must be at least 2000 words.*
6. *The full list of references must appear after the main text in alphabetical order, and citations should appear in the main text in the format [1, P.25].*
7. *The author is responsible for the accuracy of the evidence presented in the article; plagiarism is prohibited.*
8. *It is advisable to include citations from journals indexed in Web of Science and Scopus.*